

FTAXP 10.45.01
 ЭОЖ 347.91/.95
 JEL K360, K410

<https://doi.org/10.46914/2959-4197-2023-1-1-27-34>

А.М. КЕРІМБЕК,*¹

магистрант.

*e-mail: 21221469@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0002-6708-6190

К.А. ДЖУМАБАЕВА,¹

PhD, қауымдастырылған профессор.

e-mail: k.jumabaeva@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0002-5483-3783

Н.А. АЛДАБЕРГЕНОВА,¹

з.ғ.к., қауымдастырылған профессор.

e-mail: n.aldabergenova@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0001-7384-3664

¹«Тұран» университеті,

Алматы қ., Қазақстан

МЕДИАЦИЯНЫҢ МҰРАГЕРЛІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ДАУЛАРДЫ ШЕШУДІҢ БІР ТӘСІЛІ РЕТІНДЕГІ РӨЛІ

Андатпа

Мақалада заң негізінде танылған немесе болашақта танылуы мүмкін болатын мұрагерлер арасында мұраны бөлініске салуға қатысты даулар сараланды. Сонымен қатар, мұра қалдырушының өсиеті негізінде туындайтын және ықтималды түрде келешекте пайда болу мүмкіншілігі бар өзге де мұрагерлік құқықтық даулар қарастырылды. Сонымен қатар, заңмен айқындалған мұраны бөлу шарттары мен тәртібіне байланысты құқықтық қатынастардың жеке дара түсініктері мен ерекшеліктері зерттелді. Онымен қоса, олардың теориялық және практикалық кешеніндегі құқықтық, ұйымдастырушылық реттелуінде қолданылатын құқықтық механизмдер жүйесінің кешені зерделенді. Мұраны бөліске салған сәтте осы құқықтық қатынасқа тараптармен қатар нотариаттық қызметті көрсетуге заңмен бекітілген нотариаттардың құқықтық мүмкіншілігі мен олардың дау мәселесіндегі орны мен рөлі қарастырылды. Мұрагерлік құқықтық даулардың тараптарын ымыраға келтіруде сот жүйесіне баламалы мемлекеттің араласуынсыз өтетін татуластыру тәсілдерінің ішінде медиация рәсімінің әдіс-тәсілдер жүйесін қолдану шарттарының құқықтық мүмкіншілігі, медиация рәсімі негізінде жасалған тараптардың медиативтік келісімінің құқықтық жазықтықтағы танылу дәрежесі мен деңгейі сараланып талданды. Сондай-ақ, мұрагерлік дауларға қатысты тараптардың құқықтық мәртебесі, олардың заңды мүдделері мен құқықтық талаптарының келіспеушіліктерін оңтайландыру үшін медиация рәсімін қолдануында кездесетін практикалық кемшіліктер, рәсімге қатысты салалық заңдағы кемшіліктерді анықтауға мүмкіндіктер беретін ресми статистика және салааралық заңнамадағы анықталынған олқылықты тұстар зерделенді.

Тірек сөздер: мұра, мұрагер, мұрагерлік құқық, құқықтық даулар, татуластыру рәсімі, медиация, нотариат.

Кіріспе

Даулы құқықтық қатынастарды шешудің қалыпты түрдегі сот өндірісінен бөлек, жанжалды шешіп беруге мүмкіндігі бар баламалы тәсілдерді мейлінше басты назарда ұстау арқылы оны зерделеу, қоғам мен мемлекеттің саяси және құқықтық реформалауының басты әрі бағдарлы бағытының бірі. 2021 ж. 15 қазанда мемлекетіміздің басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевпен бекітілген Қазақстан Республикасының (ары қарай ҚР-ның) 2030 жылға дейінгі «Құқықтық саясат тұжырымдамасында»: азаматтардың дауларын реттеу бойынша баламалы тәсілдерді дамыту оның ішінде медиация институтын өркендетудің сілтемелі бағыттары көрсетілген. Ашып айтатын болсақ, медиация институтын реттейтін ұлттық заңнаманы халықаралық заңнама нормаларына жақындату жолдарын ілгерлету, медиация процедурасының қолдану аясын шеген-

деу, медиация тәртібімен дауды реттеу үшін алынатын сыйақының шекті көлемін бекіту және ең өзектісі медиациялық келісімнің нотариуспен куәландыруына орай атқару құжатының құқықтық мәртебесіне ие болу жолының нұсқасы көзделген [1]. Осыған орай жанжалды ортақ тараптардың даулы мәселесінің шешімін табудағы дәстүрлі сот өндірісімен қатар, баламалы медиация, партисипативтік тәсіл, бітімгершілік келісімдердің орны ерекше екендігі расталады. Дау-шарларды реттеудің альтернативті тәсілінің ішінде еліміздің қоғамдық санасына жат болып саналмайтын орта ғасырдағы билер кеңесінің жаңғыртылған формасы медиацияның маңызы жоғары екендігін ескеретін болсақ, өзге баламалы тәсілдер ішінде медиацияның кедергілік мән-жайларының шешімін табуды өзекті мәселе тізіміне жатқызсақ болады.

Материалдар мен әдістер

Қарастырылған мәселені зерттеу барысында осы мәселені реттейтін әрі қамтитын ұлттық құқықтық жүйедегі заңнамалар мен статистикалық деректер, осы мәселе бойынша тұжырым жасаған заңтанушы ғалымдардың еңбектері зерделенді.

Зерделеу барысында ғылыми танымның жалпы және жеке әдістері, логикалық әдіс, салыстырмалы әдіс, жүйелілік әдістері қолданылды.

Әдебиетке шолу

Мұрагерлік құқықтық дауларды медиация көмегімен оңтайландыру мәселелері бойынша келесідей ғалымдардың еңбектері сараланды: И.И. Марков, Т.С. Таранова, Е.Н. Шибаева, А.В. Скоробогатов, Г.Ю. Носаненко, А.В. Краснов, А.Г. Диденко, О. Кривеншев, У.А. Сулейменова, К.К. Сабиров, А.Т. Бекен, Ұ.Е. Кудиярова, П.В. Крашенинников, Е.В. Чичина, С.И. Калашникова, Л.А. Козыревская, А.С. Архипкин, В.С. Каменков, И.А. Бельская, А.Г. Диденко.

Негізгі ережелер

«Уақыт талабына сай, құқықтық дауларды шешіп берудің бір түрі ретіндегі баламалы тәсілдер институтының мәні мен маңыздылығына бағытталған зерттеу бағдарын, баламалы тәсілдерді қолдану арқылы дауларды реттеуге мүмкін болатын қоғамдық өмірдің аяларын аңықтауға бағыттау маңызды», – деп Л.А. Козыревская айтып өткендей [2, 180 б.] және оған толық түрде келісе отырып, баламалы тәсілдің бір түріне жататын медиацияны мұрагерлік құқықтан туындайтын даулардың оңтайлы шешімін табудағы орны мен ұтымдылығын зерделеу маңызды деп санаймыз. Оған себеп болатыны сот жүйесінің өндірісіне келіп түсетін мұрагерлік істердің сандық және пайыздық көлемдегі көрсеткіштерінің артуымен қатар, осы істердің медиация тәртібімен шешімін табуындағы көрсеткіштің мейлінше аз деңгейлі сандық көрсеткіште болуы. Мысалы, 2018 ж. бірінші инстанциядағы жалпы сот өндірісіне 6257 мұрагерлік дау бойынша талап келіп түскен, оның 5756 өтініші негізінде іс қозғалған, оның ішінде тек 28 іс қана медиация тәртібімен оң шешімін тапқан болса, ал 2019 ж. жалпы сот өндірісіне дәл сол дау бойынша 6982 өтініш келіп түскен, оның 6165 өтініші негізінде іс қозғалған, оның ішінде тек 28 іс қана медиация тәртібімен оң шешімін тапқан. Аталған сандық көрсеткіштерді пайыздық үлеске айналдыратын болсақ, 2018 ж. мұрагерлік даулардың 0,49 пайызы медиация процедурасымен шешілсе, 2019 ж. жалпы мұрагерлік даушардың 0,40 пайызы ғана медиаторлық келісіммен аяқталған. Осыдан шығатын қорытынды жалпы сот өндірісіндегі мұрагерлік дауларға байланысты медиацияның қолдануына әсер беретін заңнамалық және де практикалық кедергілердің бар екендігін айғақтасақ болады [3].

Жалпы алғанда мұрагерлік құқық азаматтық құқықтың бір құрамдас бөлігі болып есептеліп, өзінің бастауын рим құқығынан алады. Рим құқығындағы мұрагерлік құқық әмбебап құқықтық мирасқорлықты білдірді. Анықтап өтетін болсақ, мұрагер мұраны қалдырушыға тиесілі барлық құқықтарды алған болатын, бұл қатарға мұра қалдырушының жеке басымен тығыз байланысты құқықтар мен міндеттер жатпаған. Мұра қалдырушының құқықтары мен мүліктік

массасы құқықтық мирасқорына біржақты актімен беріліп отырған [4, 545 б.]. Дегенмен, бұл біржақты актінің белгілі бір дәрежеде мұра қалдырушының құқықтық мирасқорының құқықтық жағдайына әсер етпеген [5, 39–48 б.].

Мұрагерлік құқықтарды табыстау не мұраны қалдыру жөніндегі мәселелер легі оның басшылыққа алатын қағидаларымен шешіліп отырған. Дәстүрлі түрдегі қағидаттарға мұраны қалдыру еркіндігі немесе мұраны иелену еріктігі, мұраның көлемі мен нысаны тәуелсіздік, заңға сәйкес мұра қалдырушылық, мұраны қалдыру процессіне мемлекеттің араласуының мейлінше аздығы [6, 50–150 б.]. Қазіргі ғалымдардың пікіріне сүйенсек бұл қағидалар тізіміне мұраны бөлудегі әділеттілік пен парасаттылықты қосу ұсынылып отыр. Аталған қағидалардың кең ауқымды түрдегі қолданылуынан туындайтын жекелеген мұрагерлер араларындағы келіспеушіліктер кездесіп отыр [7, 99–104 б.]. Дауларды реттеудің баламалы тәсілі медиация институтының кешенің зерттеуге бағытталған заң ғылымында көптеген тұжырымдамалар мен еңбектерде медиацияны отбасылық дауларда оның ішінде мұрагерлік құқықтық дауларды шешіп беруге тиімділігі жөнінде деректер кездеседі. А.С. Архипкин: «Медиация – болашақта жақсы қарым-қатынасты сақтауды көздейтін дауы ортақ тараптардың жанжалын оңтайландыруда баламасы жоқ тәсіл», – деп баға берген болатын [8, 285 б.]. Осындай қарым-қатынастар қатарына мұрагерлік құқықтық даулардан туындайтын қатынастарды жатқызсақ болады. Ал кейбір заңгер ғалымдардың пікірінше медиацияны заңдық тұрғыдан мұраны бөлуден пайда болатын мүдделердің қақтығысында қолдануын міндеттеу керек ұстанымды қолдаған. Атап айтатын болсақ, И.И. Марков: «Соттан тыс болатын медиация түрін мұрагерлік құқықтан туындаған барлық дау түріне заңнамамен міндеттеу», – көзқарасын ұсынған болатын [9, 51–59 б.]. Теориялық негізде келтірілген пікірлердің орындылығын саралау мақсатында заңдық тұрғыдан талдауды жүргізген орынды. Императивті түрде бекітілген нормалық талаптарды келтіре отырып, мұраны бөлу кезінде туындайтын немесе туындауы мүмкін болатын даулы құқықтық қарым-қатынастарды бірнеше топтарға бөліп, олардың құрылымын айғақтаған жөн. Мұра ашылған сәттен бастап туындайтын қатынастар аясындағы жанжалды қарым-қатынастарды келесідей топтарға бөлеміз: Ең алғашқы топтық бөліністі мұраға қалған мұраны немесе мұралық мүліктік игілікті бөлуге байланысты туындайтын мұрагерлер арасындағы дау. ҚР-ның Азаматтық Кодексіне (ары қарай ҚР-ның АК) сәйкес мұраны мұра қалдырушы мұрагерлерге екі негіз бойынша: өсиетхат негізінде немесе заң бойынша қалдыруы мүмкін. Бұл ретте ескеретін нормалық бөліністің мәнісі заң бойынша мұраны қалдыру ең алдымен мұраға байланысты өсиетхаттың болмауы немесе қалдырылған өсиетхаттың мұраны толық қамтылмаған бөлігі бар болған кезде жүргізіледі және ҚР-ның АК-гі бекітілген ережелерді ескерген жөн. Бұл топтағы құқықтық даулар мысалына мұраға қалдырушының неке қатынасында ортақса жинақтаған мүлкін мұрагерлер арасында бөлу кезінде пайда болуы мүмкін. Өйткені ҚР-ның АК-тің 1041-бабына сәйкес ортақ меншіктегі мұраны бөлу кезінде ортақса жинаған мүлікті неке қатынасындағы тараптың біреуі ортақ мүліктің өзіне тиесілі үлесінде ғана мұраға мүлікті заң бойынша қалдыра алатыны және өсиетхат негізінде қалдыра алатындығы айқындалған [10]. Және де егерде ортақ меншіктегі мүлікті заттай бөлу мүмкіндігі болмаса, олардың нарықтық құны бойынша бөлу жүзеге асырылады. Осы орайда туындайтын мәселе өсиетхат негізінде қалдырылған мұраға қатысты мұраны қалдырушының жұбайы мұрагерлерден елу пайыздық үлесте тиесілігі жөнінде талаппен сотқа жүгінуге құқылы. Екінші мұрагерлік даулар қатарына өсиетхаттың жарамсыздығы жөніндегі жанжалдар жатады. ҚР-ның АК-нің 1056-бабына сәйкес өсиетхат оның заңдық тиісті нысанын сақтамаған ретте, сондай-ақ өсиетті қалдырудың заңмен бекітілген тәртіптемесі сақталмаған кезде жарамсыз болып есептеледі. Келесі мұрагерлік құқықтық даулар түріне ҚР-ның АК-нің 1069-бабында көрсетілген міндетті үлеске ие тұлғаларға тиесілі үлесті беру бойынша құқықтық дау туындауы мүмкін. Заңмен бекітілген міндетті үлеске ие тұлғалар тізімін мұра қалдырушының қарауындағы еңбек қабілеттілігін жоғалтқан ата-анасы мен зайыбы, кәмелеттік жасқа толмаған балалары мен еңбекке қабілетті еместігі сотпен танылған балалары құрайды. Аталып өткен тұлғалар заң негізінде қалдырылған мұраға елу пайыздық мөлшерде иелік ете алады. Осы үлесте жоғарғыда аталған тұлғалар заң негізінде де өсиет бойынша қалдырылған мұраға байланысты үлестік мүдделерін сотта білдіре

алады. Ескеретін жайт, өсиет негізінде қалдырылған мұраға үлестік талабын міндетті үлеске ие тұлғалар өзінің күтіміне кететін шығынның көлеміне сай келмеген ретте ғана қоя алады. Ал мұрагерлік құқықтық даулардың соңғы тобын ҚР-ның АҚ-тің 1045-бабында мұрадан лайықсыз деп танылатын мұрагерлерді шеттету бойынша туындаған даулар, ҚР-ның АҚ-тің 1078-бабында мұра болып танылатын, бірақ мұрагерлер арасында бөлініске түспейтін, белгілі бір мүлікті артықшылықты құқыққа ие мұрагердің иемденуіне байланысты даулар, ҚР-ның АҚ-тің 1081-бабында мұра қалдырушының берешегі бойынша мұрагерлердің мұра шегінде үлестік жауап беруіне байланысты даулар жатады. Сондай-ақ мұрагерлер сот өндірісіне мұраны қабылдау уақытын ұзарту мәселесі бойынша және мұраны қабылдап алу фактісі анықтау мәселесі бойынша талаппен жүгінуі мүмкін.

А.Г. Диденко өз еңбектерінде мұраны қабылдау және алу жөніндегі екі түсінікті келесідей түсіндіреді: Мұраны нотариусқа арыз беру арқылы формальды қабылдау және 2) қалдырылған мұраға иелік пен басқару үшін әрекеттерді жасау шын мәнінде мұраны алу [11, 30–34 б.].

Жоғарыда аталған мұраны дауы ортақ тараптардың мүдделері мен еріктеріне сай келетіндей бөліп беруді көздейтін медиация процесіне қаралуға болатын және қаралуы мүмкін болатын мұрагерлік құқық аясындағы даулардың медиациялық икемділігін қарастыруымыз керек. Өйткені Е.В. Чичинаның пікірінше дауларды реттеу бойынша медиация рәсіміне тыйым тікелей және жанама түрде нормалармен бекітілуі мүмкін [12, 40–45 б.]. Мұндағы медиациялық икемділігінің анықтамасы ретінде медиация процедурасының басшылыққа алатын бастапқы ойларына яғни қағидаттарына сай келетін талаптарды қанағаттандыру түсініледі. Осы тұстағы тараптарға деген талаптар қатарына: «1) өздеріне ұтымды деп таныған шешімді көздей отырып, шығыстары, атап айтқанда, қаржылық және уақыттық шығындар, мейлінше аз болатын дауды реттеу жолын таңдауға екіжақтың ұмтылуы; 2) құқықтық жанжалы ортақ болатын тараптардың бірінің екіншісінің мүддесін түсінуі және екеу ара мәжбүрлеусіз келіскен келісімді тез әрі ерікті түрде орындауға ұмтылуы; 3) дауды реттеуде тараптардың өздері таңдап алған дау шешіміне қанағаттануы; 4) даудың туындауына дейінгі мезеттегі қалыпты қарым-қатынасты сақтауға дейінгі ұмытылысы кіргізілетіні», – В.С. Каменков және И.А. Бельская айтып өткен [13, 100–150 б.].

Медиациялық икемділігін анықтаған кейін мұрагерлік құқықтық дауларды медиация заңымен реттелінетін және реттелуі мүмкін жолдарын көрсететін заңдық талаптарды да қарастыруымыз керек. Анықтап айтатын болсақ, заңмен бекітілген мұрагерлік құқықтық дауларды медиация әдісімен шешу үшін императивті тыйым салынған заңи тетіктер «Медиация туралы заңындағы» 1–1 бабында медиация рәсіміне қатыспайтын үшінші тұлғалардың және сот әрекетке қабілетсіз не әрекетке қабілеті шектеулі деп таныған адамдардың мүдделерін қозғаса немесе қозғауы мүмкін болса және Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген өзге де жағдайларда, медиация рәсімі қолданылмайды деген нормада бекітілген болатын [14]. Анықталған нормаға сәйкес келесідей мұрагерлік дау-жанжалдар медиация рәсімімен шешілуге жатпайды: мұрадағы міндетті үлесті бөлу бойынша дау, өсиетті жарамсыз деп тану туралы дау, заң бойынша мұрагерлер мен мұраны қалдырушының қарауындағы еңбекке қабілеттігі жоқ тұлғалар арасындағы дау, мұраға қалдырушының заң алдындағы берешегін мұрагерлер арасында бөлу және өтеу туралы даулар.

Нәтижелер мен талқылау

Келтірілген деректерді саралап және медиацияның дауды тараптардың біреуінің пайдасына шешіп беру емес, оларды келісілген консессусқа жеткізу-бастапқы идеясын ескере отырып, медиация процедурасы басым түрде шешуге болатын мұрагерлік даулардың ішінде мұраға қалдырылған мүліктің белгіленген бір түріне байланысты мұрагерлік дауларды жатқызсақ болады. Осы орайда мұрагерлік даулардың медиацияға икемділігін көздейтін және олардың медиация тәртіптемесімен шешуге болатын шегін заңмен бекітілген нормалық шектеу арқылы бөліп жекелеп қарастыру осы салада арнайы білім мен психологиялық негіздердің болуын қажет етеді. Соңғы уақыт ағымына сәйкес мұрагерлік даулардың медиация тәртіптемесі көмегімен

оң шешімін тауып беру медиаторлармен қатар, өзге заң қызметін көрсететін нотариаттық ұйымдарға мүмкіндік берілгендігін заңнаманы зерделеу нәтижесінде анықтасақ болады. Осы нормалық өзгерістің бастауы нотариаттық қызметті көрсететін нотариустардың өз қызметін жүзеге асыруда басшылыққа алатын бейтараптылығы мен құпиялылығы, тәуелсіздігі мен заңдылығы қағидаттарында жатыр [15]. Және де нотариустардың нотариаттық қызмет қатарына татуластыру рәсімдерін жүргізу мүмкіндігі «Нотариат туралы заңның» 17–8-тармақшасында көзделген. Атап өтетін жайт, нотариустардың жоғарғы заңдық білімін бар екендігін ескеріп олардың мұрагерлік дауларындағы тараптарды медиация рәсімінің психологиялық әдіс-тәсілдерін игеру арқылы татуластыру жүргізу нотариустардың өз еріктерінде болатындығын баяндасақ болады. Нотариаттық қызметті көрсетуші нотариустар жанжалдасушы тараптарға медиаторлық қызмет жөнінде ақпараттық кеңес беріп қоймай, тегін түрде жүргізе алатын ақпараттық медиациялық кездесуді жүргізе алады. Дегенменде осы саланы зерделей келе практикалық тұрғыдан медиацияның кеңіне қолдануына өз ықпалын тигізетін ұтымды тетіктермен қатар, өзгертуге мүмкін болатын кедергілік механизмдердің де бар екендігін аңғаруымыз қажет. Кедергілік механизмдердің қатарына, нотариустардың татуластыру рәсімдерін жүргізгендігі үшін бекітілген қаржылық тарифтік сомма 22054 тг құрайды. Бұл ретте сот тәртібімен осындай дауды шешу үшін жүгініп, татуластыру рәсімін жасауға келіскен ретте, төленген мемлекеттік баж қайтарылып беріледі. Осыдан байқайтымыз, азаматтар үшін сотқа дейін өз дауын шешімін табудан гөрі, баламалы тәсіл медиацияға сот тәртібімен жүгіну артықшылықты жағдай туындатады. Сондықтан заңнама негізінде бекітілген дауларды оның ішінде заңдық талаптары қатаң мұрагерлік дауларды шешіп берудегі нотариаттық іс-әрекетті жасауға құқылы уәкілетті адамдардың медиаторлық пен нотариаттықты әрі қарай жетілдіру жолында нотариустарға бекітіліп берген татуластыру рәсімі үшін сомманы төмендету ұсынылады. Бұл ұсыныс жаңадан енгізілген ерекше дауды реттеудің нотариус-медиаторлардың көрсететін қызметін көлемін арттыруға, соттарға мұрагерлік даулар бойынша істердің көлемін төмендеуіне алып келетін еді. Бұл өз кезегінде, дау нотариус-медиатордың көмегімен реттелген жағдайда тараптардың келісімі бір мезетте нотариаттық нысандағы атқару парағы құқықтық мәртебесіне ие болып, даудың сотқа дейін әрі тараптар үшін аз уақыттық шығынды қамтитын дауды реттеу жолы болар еді. Сонымен қатар, сотқа дейінгі мұрагерлік даулар бойынша медиаторлық келісімдердің орындалмауының салдарынан туындайтын қайтадан сотқа өндірісіне жүгінудің алдын алу мақсатында, тараптардың еріктеріне сүйене отырып жасалған мұрагерлік даулар бойынша медиаторлық келісімдерге атқару парағының күшін беру көзделуі қажет. Бұл өзгеріс медиаторлық келісімнің атқару өндірісіндегі көрсеткішінің артуына ықпал ететін еді.

Қорытынды

Қорытындылай келе мұрагерлік құқықтық даулардың өзіндік ерекшелігі ол дауы ортақ болып табылатын тараптардың мүдделерінің қарсылықты жағдайларының бар екендігіне қарамастан, өздерінің арасындағы дауын реттегеннен кейін жақсы-қарым-қатынасты сақтау болып табылады. Жанжалдасушы тараптар өз еріктеріне және талаптарына сай келетіндей етіп дауды реттеуді көздейді және де дауы бойынша келесі қарама-қарсы тараппен қарым-қатынастың дауға дейінгі жағдайын сақтап қалуды мақсат ететін мұрагерлік даулар өзге даулардың ерекшеленеді. Осындай ерекшелікті даулы қатынастырдың шешімін табуда медиаторлық келісім арқылы айшықталынатын медиация процедурасы соттан тыс дауды реттеу тәсілі деп танимыз. Осыған байланысты мұрагерлердің арасында жасалған келісімнің орындалуын арттыру мақсатында және де ұсынылып отырған мұрагерлердің ерікті орындалмаған медиативтік келісімді мәжбүрлі орындату арқылы рәсімге қатысушылардың құқықтарының сақталуы мен қорғалуына кепілдік болар еді. Бұл жаңашылдықтардың жүзеге асуы сотқа дейінгі мұрагерлік дауларды реттеудегі медиаторлық процедураның тиімділігін арттыратыны сөзсіз.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Қазақстан Республикасының құқықтық саясатының 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасын бекіту туралы // Қазақстан Республикасы Президентінің 2021 жылғы 15 қазандағы № 674 Жарлығы. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U2100000674>
- 2 Таранова Т.С. Перспективное развитие института медиации в праве Республики Беларусь // Минск: РИВШ. – 2017. – С. 180.
- 3 Тіркелген азаматтық істер санына шығарылған шешімдердің арақатынасы туралы статистикалық деректер. URL: <https://sud.gov.kz/rus/content/statisticheskie-dannye-o-sootnoshenii-vynesennyh-resheniy-k-chislu-zaregistrirovannyh/> (өтініш берілген күн: 4.03.2022)
- 4 Скоробогатов А.В., Носаненко Г.Ю., Краснов А.В. История государства и права зарубежных стран. Учебник. Казань: Познание. – 2015. – С. 668.
- 5 Кривеншев О. Принятие наследства // Адвокат. – 2000. – № 6. – С. 39–48.
- 6 Крашенинников П.В. Наследственное право (включая наследственные фонды, наследственные договоры и совместные завещания) // Москва: Статут. – 2019. – С. 302.
- 7 Шибаева Е.Н. Реализация принципа добросовестности наследниками при осуществлении наследственных прав // Современный юрист. – 2020. – № 1. – С. 99–104.
- 8 Архипкина А.С. Медиация как способ защиты прав и свобод человека и гражданина // Вестник Бурят.гос.ун-та. – 2011. – № 2. – С. 285–289.
- 9 Марков И.И. Об опыте судов Липецкой области по применению медиации при отправлении правосудия // Практика медиации в России: проблемы, трудности, решения: материалы III Междунар. науч.-практ.конф. – Липецк. – 2015. – С. 51–59.
- 10 Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 268-ХІІІ (24.05.2021 берілген өзгерістер мен толықтырулармен) // Егемен Қазақстан газеті. – 1999. – 17 шілде. – № 150–157. URL: <https://adilet.zan.kz>.
- 11 Диденко А.Г. Приобретение наследства // Алматы: Юрист. – 2006. – № 24. – С. 30–34.
- 12 Чичина Е.В. Правовые критерии медиальности споров по законодательству Республики Беларусь // Науч.-практ.журн. «Права.бу». – 2017. – № 2. – С. 40–45.
- 13 Калашникова С.И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции // М.: Инфороник-Медиа. – 2011. – С. 304.
- 14 Медиация туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 28 қаңтардағы № 401-ІV Заңы (12.20.2021 берілген өзгерістер мен толықтырулармен) // Қазақстан Республикасы Парламентінің Жаршысы. – 2011. – № 2. – 27-құжат (2559). URL: <http://online.zakon.kz>.
- 15 Нотариат туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 14 шілдедегі № 155 Заңы // Қазақстан Республикасы Парламентінің Жаршысы, 1997 ж., – № 13–14 (01.01.2022 берілген өзгерістер мен толықтырулармен). URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z970000155_

REFERENCES

- 1 Qazaqstan Respublikasynyñ qūqyqtyq saiasatynyñ 2030 jylǵa deingı tūjyrymdamasyn bekıtu turaly // Qazaqstan Respublikasy Prezidentiniñ 2021 jylǵy 15 qazandaǵy No. 674 Jarlyǵy. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U2100000674>. (In Kazakh).
- 2 Taranova T.S. (2017) Perspektivnoe razvitie instituta mediacii v prave Respubliki Belarus' // Minsk: RIVSh. P. 180. (In Russian).
- 3 Tirkelgen azamattyq ister sanyna şyǵarylǵan şeşimderdiñ araqatynasy turaly statistikalyq derekter. URL: <https://sud.gov.kz/rus/content/statisticheskie-dannye-o-sootnoshenii-vynesennyh-resheniy-k-chislu-zaregistrirovannyh/> (ötiñiş berilgen kün: 4.03.2022). (In Kazakh).
- 4 Skorobogatov A.V., Nosanenko G.Ju., Krasnov A.V. (2015) Istorija gosudarstva i prava zarubezhnyh stran. Uchebnik. Kazan': Poznanie. P. 668. (In Russian).
- 5 Krivenshev O. (2000) Prinjatie nasledstva // Advokat. No. 6. P. 39–48. (In Russian).
- 6 Krashennnikov P.V. (2019) Nasledstvennoe pravo (vključaja nasledstvennye fondy, nasledstvennye dogovory i sovmestnye zaveschhanija) // Moskva: Statut. P. 302. (In Russian).
- 7 Shibaeva E.N. (2020) Realizacija principa dobrosovestnosti naslednikami pri osushhestvlenii nasledstvennyh prav // Sovremennyyj jurist. No. 1. P. 99–104. (In Russian).
- 8 Arhipkina A.S. (2011) Mediacija kak sposob zashhity prav i svobod cheloveka i grazhdanina // Vestnik Burjat.gos.un-ta. No. 2. P. 285–289. (In Russian).

- 9 Markov I.I. (2015) Ob opyte sudov Lipeckoj oblasti po primeneniju mediacii pri otpravlenii pravosudija // Praktika mediacii v Rosii: problemy, trudnosti, resheniya: materialy III Mezhdunar. nauch.-prakt.konf. Lipeck. P. 51–59. (In Russian).
- 10 Qazaqstan Respublikasynyñ Azamattyq kodeksi 1994 jylǵy 27 jeltoqsandaǵy No. 268-III (24.05.2021 berilgen ózgerister men tolyqtyrularmen) // Egemen Qazaqstan gazeti. 1999. 17 shilde. No. 150–157. URL: <https://adilet.zan.kz>. (In Kazakh).
- 11 Didenko A.G. (2006) Priobretenie nasledstva // Almaty: Jurist. No. 24. P. 30–34. (In Russian).
- 12 Chichina E.V. (2017) Pravovye kriterii mediabel'nosti sporov po zakonodatel'stvu Respubliki Belarus' // Nauch.-prakt.zhurn. «Prava.by». No. 2. P. 40–45. (In Russian).
- 13 Kalashnikova S.I. (2011) Mediacija v sfere grazhdanskoj jurisdikcii // M.: Inforonik-Media. P. 304. (In Russian).
- 14 Mediasia turaly Qazaqstan Respublikasynyñ 2011 jylǵy 28 qańtardaǵy № 401-IV Zańy (12.20.2021 berilgen ózgerister men tolyqtyrularmen) // Qazaqstan Respublikasy Parlamentiniñ Jarǵysy. 2011. No. 2. 27-qūjat (2559). URL: <http://online.zakon.kz>. (In Kazakh).
- 15 Notariat turaly Qazaqstan Respublikasynyñ 1997 jylǵy 14 shildedegı No. 155 Zańy // Qazaqstan Respublikasy Parlamentiniñ Jarǵysy, 1997 j. No. 13–14 (01.01.2022 berilgen ózgerister men tolyqtyrularmen). URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z970000155_. (In Kazakh).

А.М. КЕРИМБЕК,*¹

магистрант.

*e-mail: 21221469@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0002-6708-6190

К.А. ДЖУМАБАЕВА,¹

PhD, ассоциированный профессор.

e-mail: k.jumabaeva@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0002-5483-3783

Н.А. АЛДАБЕРГЕНОВА,¹

к.ю.н. ассоциированный профессор.

e-mail: n.aldabergenova@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0001-7384-3664

¹Университет «Туран»,

Алматы, Казахстан

РОЛЬ МЕДИАЦИИ КАК ОДНОГО ИЗ СПОСОБОВ РАЗРЕШЕНИЯ НАСЛЕДСТВЕННЫХ ПРАВОВЫХ СПОРОВ

Аннотация

В статье проанализированы споры по поводу раздела наследства между наследниками, признанными на основании закона или которые могут быть признаны в будущем. Рассмотрены иные наследственные правовые споры, возникающие на основании завещания наследодателя и имеющие возможность вероятного возникновения в будущем. Кроме того, исследованы индивидуальные понятия и особенности правоотношений, связанные с условиями и порядком распределения наследства, определенными законом. Исследован комплекс систем правовых механизмов, применяемых в их теоретическом и практическом комплексе правового, организационного регулирования. На момент раздела наследства, наряду со сторонами в данном правоотношении, рассматривались правовые возможности нотариальных услуг, закрепленные законом, их место и роль в спорном вопросе. Среди способов примирения сторон наследственных правовых споров, протекающих без вмешательства государства, эквивалентного судебной системе, проанализированы правовая возможность условий применения системы методов процедуры медиации, степень и уровень признания в правовой плоскости медиативного соглашения сторон, заключенного на основе процедуры медиации. Также были изучены практические недостатки применения процедуры медиации для оптимизации разногласий между правовым статусом сторон, их законными интересами и правовыми требованиями в отношении наследственных споров, официальная статистика, позволяющая выявить недостатки в отраслевом законодательстве в отношении процедуры, и выявленные пробелы в Межотраслевом законодательстве.

Ключевые слова: наследство, наследственное право, правовые споры, примирительная процедура, медиация, нотариат.

A.M. KERIMBEK,*¹

master's student.

*e-mail: 21221469@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0002-6708-6190

K.A. DZHUMABAEVA,¹

PhD, associate professor.

e-mail: k.jumabaeva@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0002-5483-3783

N.A. ALDABERGENOVA,¹

c.l.s., associate professor.

e-mail: n.aldabergenova@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0001-7384-3664

¹Turan Unisersity,

Almaty, Kazakhstan

THE ROLE OF MEDIATION AS ONE OF THE WAYS TO RESOLVE HEREDITARY LEGAL DISPUTES

Abstract

The article analyzes disputes over the division of inheritance between heirs recognized by law or who may be recognized in the future. In addition, other hereditary legal disputes arising on the basis of the testator's will and having the possibility of probable occurrence in the future are considered. In addition, individual concepts and features of legal relations related to the conditions and order of inheritance distribution determined by law are investigated. At the same time, the complex of systems of legal mechanisms used in their theoretical and practical complex of legal, organizational regulation is investigated. At the time of the division of the inheritance, along with the parties in this legal relationship, the legal possibilities of notary services fixed by law, their place and role in the disputed issue were considered. Among the ways of reconciliation of the parties to hereditary legal disputes proceeding without the intervention of the state equivalent to the judicial system, the legal possibility of the conditions for the application of the system of methods of mediation procedure, the degree and level of recognition in the legal plane of the mediation agreement of the parties concluded on the basis of the mediation procedure are analyzed. The practical disadvantages of using mediation procedures to optimize disagreements between the legal status of the parties, their legitimate interests and legal requirements in relation to inheritance disputes, official statistics that identify shortcomings in industry legislation in relation to the procedure, and identified gaps in Intersectoral legislation were also studied.

Key words: inheritance, heir, inheritance law, legal disputes, conciliation procedure, mediation, notary.